

Spaas Services to your industry

- Logistic Management
- Representation
- Idea Brokers
- Information
- Site selection
- Outplacement

**fully independent and
reliable services by**

SPAAS SERVICES CV

Groene Wandeling 33
B-2970 Schilde
Belgium

Phone: (0)3.383.13.88
Fax: (0)3.887.10.16

KATERN

De toekomst van de economische wetenschap

André Van Poeck *

Ten geleide

De economische wetenschap in 2037

*"Image ourselves to be time-transported to 1890,
and suppose we were then asked to speculate about developments
in economics over the century 1890-1990"*
(James M. Buchanan, p. 20)

Jarige tijdschriften

Het *Economisch en Sociaal Tijdschrift* vierde vorig jaar zijn 45-jarig bestaan. Bij die gelegenheid blikte een trotse kernredactie terug op de mooie realisaties uit de voorbije periode (1947-1992)¹. Verjaardagen bieden echter niet alleen de gelegenheid om het verleden te overzien; ze zijn vaak ook de aanzet om toekomstverwachtingen en beleidsintenties te formuleren.

Dit is althans de mening van John Hey, hoofdredacteur van de *Economic Journal*. Opgericht in 1891, overschreed dit prestigieuze Britse tijdschrift enige tijd terug de kaap van de 100 jaar. Om deze bijzondere gelegen-

¹ Zie de catalogus van de tentoonstelling "45 jaar Economisch en Sociaal Tijdschrift, 1947-1992", UFSIA, september 1992.

* Universiteit Antwerpen (UFSIA); Voorzitter VVE-dag 1992.

heid niet onopgemerkt te laten voorbijgaan, vroeg Hey een aantal vooraanstaande economen naar hun mening over nog eens honderd jaar economische wetenschap. Voorwaar geen gemakkelijke opdracht. De meeste van de aangezochte auteurs hebben ze niettemin in dank aanvaard en een boeiend essay afgeleverd. Het resultaat is terug te vinden in het januarinumnummer van jaargang 101.²

Aangespoord door dit inspirerende voorbeeld laat het *Economisch en Sociaal Tijdschrift* (EST) thans drie Vlaamse economen toekomstvooruitzichten voor hun discipline formuleren: prof. Erik Schokkaert (K.U. Leuven) voor de algemene economie, prof. Marcel Weverbergh (UFSIA) voor de bedrijfseconomie ("managerial economics") en prof. Marc Despontin (VUB) voor wat het aspect onderzoeksmethoden en -technieken in de economische wetenschap betreft. Ze vertolkten deze toekomstvisies voor het eerst voor de VVE-dag 1992, onder de titel *De economische wetenschap na 2000: drie visies*.³

De drie auteurs van dit katern staan eigenlijk voor een haast onmogelijke opdracht. John Hey kreeg op zijn vraag naar de toekomst van de economische wetenschap immers antwoord van niet minder dan 22 economen. Een aardig gezelschap van micro-economen, macro-economen, wiskundige economen, econometristen, arbeidseconomen, bedrijfseconomen enz. De Vlaamse voorspellers zijn slechts met zijn drieën om zich van hun moeilijke opdracht te kwijten. Ze staan dus elk voor een heel ruim domein, zodat ze begrijpelijkerwijs vooral vanuit hun eigen (meer beperkte) onderzoeksbelangstelling getuigen. Als compensatie voor de ruime domeinafbakening werd bij de opdracht niets bepaald omtrent de tijdshorizon waarover de voorspelling zich dient uit te strekken. "Na 2000" is bewust zeer vaag gehouden en kan naar wens b.v. op de volgende 45 jaar en dus ... 2037 worden ingesteld.

De volgende 100 jaar: 22 visies

Bij het lezen van de bijdragen in de *Economic Journal* wordt men getroffen door een vrij grote mate van eensgezindheid over de verwachte ontwikkelingen in de economische wetenschappen. Uiteraard worden tal van persoonlijke klemtonen gelegd en heeft elke auteur zijn specifieke

2 *Economic Journal*, jg. 101, nr. 404, januari 1991. De paginaverwijzingen in de tekst slaan op deze uitgave.

3 Cf. de plenaire openingsvergadering van de VVE-dag (Vereniging voor Economie - Dag van het Wetenschappelijk Economisch Onderzoek in Vlaanderen, UFSIA, 18 oktober 1992).

aandachtspunten. Maar niettemin keren een aantal ideeën regelmatig terug. Om de Vlaamse vooruitzichten in een meer internationaal perspectief te plaatsen, worden enkele markante ideeën uit de *Journal* hierna aan de hand van een vijftal punten bondig weergegeven. Uiteraard betreft het een persoonlijke selectie en ligt het geenszins in de bedoeling de rijke oogst aan inzichten tot amper vijf punten te reduceren.

1. Duurzame economische groei; economische integratie; milieu

Verskillende economen verwachten in de 21e eeuw een toegenomen belangstelling van de economische wetenschap voor de problemen van de duurzame economische groei en het milieu. Ook zal de economie zich meer toeleggen op de implicaties van de verdergaande verstrengeling van de wereldeconomie. Deze laatste voorspelling is uiteraard sterk beïnvloed door de recente ontwikkelingen in Oost-Europa en de voormalige Sovjet-Unie en door het vooruitzicht van de creatie van de Economische en Monetaire Unie in Europa en de Europese Economische Ruimte. De voorspelling met betrekking tot de economische groei en de milieuproblemen weerspiegelt dan weer eerder een toekomstwens. Toch vinden velen dat de vraagstukken van de economische onderontwikkeling en de milieuverontreiniging zo manifest aanwezig zijn dat de economische wetenschap ze als prioritair dient te behandelen. Anders gezegd: de "Nature and the Causes of the Wealth of Nations" (cf. Adam Smith, 1776) wordt opnieuw een actueel thema, dat volop in het middelpunt van de economenbelangstelling zal staan.

Of we de succesformule voor economische ontwikkeling ook zullen vinden, is echter zeer de vraag. Joseph E. Stiglitz formuleert het als volgt:

"We have no prescription, no formula with which to go to those who remain among the poor, which gives them even a reasonable hope of success. Indeed, we can only imperfectly guess which among the LDCs will be successful, or even which of the more developed countries will fail to grow. (...) In the ensuing century, several of the less developed countries will undoubtedly join the ranks of the middle and upper income countries. If we are lucky, our studies of developing countries will enable a few more countries to escape the mire of poverty within which they have lived for centuries. We can only try."
(p. 140)

Merk op dat de toegenomen aandacht voor de economische groei samengaat met een (volgens sommigen gelukkige) verschuiving in de be-

langstelling van macro-economen van korte- naar lange-termijnfenomenen. Onder invloed van de Keynesiaanse denkrichting heeft de macro-economie immers tot nu toe een al te sterke voorkeur voor de bestudering van conjunctuurverschijnselen aan de dag gelegd.

2. Het einde van het axiomatisch denken

Anno 1993 vormt het neoklassieke deductieve rationaliteitsmodel, gebaseerd op de axioma's van nutsmaximalisatie door de consument en winstmaximalisatie door de producent, nog steeds de hoeksteen van de "mainstream" economiebeoefening. Aangevuld met de leer van het algemeen evenwicht gaat het hier om een indrukwekkend bouwwerk, dat een modelmatige benadering van allerhande economische verschijnselen mogelijk maakt. Deze modelmatige aanpak maakt de economie trouwens zo uniek onder de sociale wetenschappen.

Deze op individualistische en op hyperrationele axioma's gebaseerde benadering zal volgens verschillende voorspellers in de *Economic Journal* in de 21e eeuw het veld moeten ruimen voor een meer inductieve benadering van economische problemen en processen. Dit brengt mee dat de economische wetenschap bijzonder heterogeen en gevarieerd zal worden, een bonte verzameling van economen van allerlei pluimage. Tot een allesomvattend nieuw paradigma zal het daarbij waarschijnlijk niet komen. Veeleer krijgt men te maken met een veelheid van visies en methoden.

In plaats van het axiomatische denken en een ongebreideld geloof in mechanismen van algemeen evenwicht zullen economen uitgaan van een verruimd rationaliteitsbegrip, met erkenning van allerhande irrationele elementen in het menselijk gedrag.

"More and more people among us will recognise the limits of the dominant concepts of economic rationality and economic equilibrium; without abjuring their faith in the value of these concepts, they will realise that exclusive reliance on them is not always warranted. Psychologists, sociologists, political scientists will offer us a rich body of evidence on when and how economic behaviour and economic interactions systematically deviate from the patterns implied by our paradigms. Eventually the profession will find these contributions useful and even palatable."

(Edmond Malinvaud, p. 68)

Er komt bovendien een groeiende bewustwording dat marktruiming veeleer de uitzondering dan de regel is, met meer aandacht voor een dynamische benadering van veranderingsprocessen tot gevolg.

3. Grotere mate van interdisciplinariteit (integratie van de sociale wetenschappen)

Uit het voorgaande volgt dat de sociale wetenschappen verder naar elkaar zullen toegroeien. Immers, de economen zullen meer en meer in de ban geraken van methoden die in andere sociale wetenschappen hun deugdelijkheid hebben bewezen. Men denke b.v. aan simulaties en gecontroleerde experimenten, die – als we sommige voorspellers mogen geloven – de traditionele econometrie grotendeels zullen vervangen. Dit impliceert ook meer aandacht voor de speltheorie als analysemethode in de economie.

Aan de andere kant zullen sociologen, sociaal-psychologen, politicologen en andere sociale wetenschappers hoe langer hoe meer de wiskunde ontdekken als een bijzonder handzaam instrument bij het formuleren en analyseren van menselijke gedragingen en menselijke problemen. Het valt te verwachten dat ze hun wiskunde-achterstand zullen inhalen, wat de communicatie met de economen ook ten goede zal komen. Volgens Jagdish Bhagwati (p. 9) gaat het hier niet om de zoveelste imperialistische trek van de economen om andere wetenschapsdomeinen in de economie te integreren, maar om een echte integratie van de sociale wetenschappen.

Praktische implicatie van dit alles is ook dat het onderzoek van de toekomst, nog meer dan nu het geval is, projectmatig zal zijn en zal worden toevertrouwd aan een team van zeer gespecialiseerde onderzoekers, afkomstig uit een breed gamma van sociale en andere wetenschappen.

"Theorizing of the 'pure' sort will become both less enjoyable and less and less possible"

(Frank Hahn, p. 47)

Met dit alles zal de kloof tussen het onderzoek (dat typisch multidisciplinair zal zijn) en het onderwijs (dat verder in de gebruikelijke facultaire of departementale "hokjes" zal worden opgedeeld) alleen maar toenemen.

4. Het einde van de wiskunde-hegemonie in de economie

De titel van deze paragraaf is enigszins gechargeerd, want de wiskunde heeft haar deugdelijkheid binnen de economiebeoefening voldoende bewezen. Opvallend is echter dat vele respondenten een verdere mathematisering van de economie niet alleen onwaarschijnlijk achten, maar ook onwenselijk vinden. Typisch ook dat het hier vaak economen betreft die in hun persoonlijk onderzoek een wiskundige behandeling van economische vraagstukken helemaal niet schuwen. John Pencavel verwoordt het als volgt:

"I do not believe that the past trends in the use of mathematics in economics will continue into the future. There is no question that there will always be a very important role for mathematical reasoning in economics and a heavy reliance will continue to be placed on mathematics in expressing and reporting on frontier research. (...) However, I do not expect the profession to allocate its honours increasingly to those offering more and more abstract characterisations of economic behavior. As mathematical reasoning becomes ever more commonplace, so the scarcity value of original and relevant ideas will become manifest."

(p. 82)

En Andrew J. Oswald heeft er zelfs een scherpe aanklacht voor over:

"Academic economics has entered into a downward spiral in which, because a post-war generation of mathematicians hold power, formal analytical ability is the criterion for advancement. Believing themselves to be an elite, the ruling classes aim to create future generations in their own image. They do this by accepting for publication only certain kinds of articles, by recommending for promotion young mathematical economists, and by changing graduate courses to stress technical skills at which they excel."

(p. 75)

5. Belang van de geschiedenis, kennis van de instituties, de conventies, de cultuur

Met het einde van het axiomatisch denken en het doorbreken van de neoklassieke cocon zullen de economen ook hoe langer hoe meer tot het inzicht komen dat economische ontwikkelingen niet los te denken zijn van politieke, sociale en culturele evoluties. *"In modern life no clear line separates economics from political interest"*, stelt John K. Galbraith (zijn gebruikelijke stokpaardje berijdend) en *"I do not wish to see economics indifferent to larger political and social concerns"* (p. 44).

Hieruit volgt een grotere belangstelling van de economen voor de geschiedenis en meer aandacht in de economische analyse voor de rol van instituties en voor de invloed van conventies en cultuur. Een en ander impliceert ook dat de economie van een positivistische benadering (hoe het is) meer en meer zal overgaan naar het formuleren van normatieve stellingen (hoe het zou moeten zijn).

Tot besluit

De voorgaande summiere opsomming doet ongetwijfeld onrecht aan het ideeëngoed dat John Hey met zijn vraag naar de toekomst van de economische wetenschap bij zijn respondenten heeft losgeweekt. In het algemeen vindt men bij de ondervraagde wetenschappers veel optimisme over de mogelijkheden die de economiebeoefening in petto heeft.

Toch rest er na de lectuur van deze 22 bijdragen ook een zekere mate van ontgoocheling. Deze teleurstelling houdt verband met het feit dat er zo weinig echt verrassende voorspellingen te vinden zijn. Vele van de voorspelde ontwikkelingen zijn immers reeds enige tijd aan de gang (b.v. de experimentele economie, de nieuwe institutionele economie enz.⁴), zodat de voorspellingen in de praktijk vaak neerkomen op het veilig doortrekken van een trend die meestal door de betreffende auteur als gunstig wordt ervaren.

Wellicht kon Hey van risico-mijdende economen weinig anders verhoopen, ondanks de geruststellende vaststelling van een van hen dat de auteurs reeds lang het tijdelijke met het eeuwige verwisseld zullen hebben vooraleer de voorspellingen aan de werkelijkheid kunnen worden getoetst (William J. Baumol, p. 1).

⁴ Zie b.v. W. Nonneman, "Laboratoriumexperimenten in economie?", *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, jg. 1988, nr. 1, p. 3-26.